

חאָנאַס הליטאית

איך מקרבים ליהדות כשיש רצון טוב
ומסירות ורק אין במקום... תושבים
יהודים? עם השאלה הזו התמודדו **רחל
שינפלד** ובעלה כאשר הגיעו לשליחות
חיזוק בקובנה, העיר הליטאית בעלת
העבר המפואר והעתיד המדאיג. בשלב
הזה גילה זוג הישראלים החרדיים
את הישראלים הרבים שמציפים את
הפקולטות ללימודי רפואה בקובנה,
והקימו עבורם קהילה יהודית חמה, מייד
אין ישראל, על אדמת ליטא, כשלי
הסדר מהווה בו אבן דרך חשובה | ולמה
התרוקן שולחן הסדר הקובנאי בליל
הסדר שעבר?

[אסתר ווייל]

מ

ה ידעתם עד היום על קובנה? שהיא בליטא. על רבי יצחק אלחנן ספקטור, ישיבת סלבודקה ועוד גדולי תורה שחיו בה בוודאי שמעתם.

בקיצור, עיר ואם בליטא. אז חשבתם שידעתם. קובנה של שנת תש"ע אליה נחתו רחל שינפלד ובעלה הייתה עיר ללא יהודים במקום. אה, כן, ישראלים דווקא היו.

איך הגדיר זאת אורח שביקר שם לא לפני זמן רב? שעתיים אחרי שנוחת המטוס שהביא אותם לקובנה, הם עלולים לשכוח שהם יהודים...

מה מחפשים ישראלים בקובנה? הם באים ללמוד לימודי רפואה באוניברסיטה מקומית, משום שהתנאים כדי להתקבל ללימודי רפואה בישראל הם קשים מאוד. בנוסף, כשיש להם תעודת לימודים אירופאית, אירופה כולה פתוחה בפניהם. חלקם הגדול הם כבר דור שני לרופאים, כך שלימוד הרפואה הוא בדמם. שכר הלימוד אגב, לא זול, לפחות כמו בארץ ואולי אף יותר.

פעם ידענו על הליטאים שהם אנטישמים, ובמלחמת העולם השנייה סיינו לנאצים בשמחה במלאכת ההשמדה. אבל הליטאים בקובנה כיום, מקבלים את פני הישראלים, שמכניסים הרבה כסף למדינה, בסבר פנים יפות מאוד, ממש קבלת פנים חמה, אולי חמה ומחבקת מדי. והישראלים, השוהים לפחות שש שנים בכר, רחוק ממשפחתם ומארצם, עלולים לשכוח מהר את יהדותם ומתערים בחברתם, ומפה הדרך לנשואי תערובת קצרה מאוד.

את התמונה הכואבת הזאת פגש ר' וילי שטרן, יהודי בעל לב חם מלונדון, שעסקיו הגיעו עד לקובנה. הוא רצה לשמור על עתיד העם היהודי, והחליט כצעד ראשון לדאוג להם למזון כשר, לארוחות צהרים מזינות ולארוחות שבת. הוא שכר מטבח, דאג למשגיח כשרות, ולאספקת מצרכי מזון כשרים שהגיעו מלונדון. ואפילו שם יפה העניק לו: "המועדון היהודי".

בשלב הבא, חשב שיש לדאוג להם לא רק למזון לגוף אלא גם לנשמה. כאן נכנס לתמונה ארגון הקרוב העולמי "נפש יהודי", העוסק בעיקר בהעמקת הזהות היהודית בקרב הסטודנטים, כדי לגייס משפחות יהודיות חרדיות, שתבואנה לקרב ולהעניק מזון רוחני לנשמות הרחוקות ביתיים.

"ככה הגיעו אלינו" - מספרת רחל שינפלד, שהיא ובעלה משה מתגוררים כבר קרוב לארבע שנים בקובנה הרחוקה מכל הבחינות. משה ורחלי היו זוג צעיר וסטנדרטי מירושלים, כשקבלו החלטה לחבור לארגון נפש יהודי ולעבור למגדל העמק לצורך קרוב רחוקים בקרב הסטודנטים הלומדים באוניברסיטאות בצפון הארץ. שם עשו חיל בסייעתא דשמיא, וכעבור ארבע שנים הגיעה הפניה - בקשה לנסוע לקובנה, רק לעשרה חודשים, להציל את הסטודנטים הישראלים השוהים שם במשך שנים. משה פנה למורו ורבו להתיעץ, וקיבל את ברכתו, והם יצאו לדרך, זוג צעיר ושני ילדי הקטנים.

'מוזאון בית הכנסת'

הנחיתה הראשונית בליטא העכשווית הרחוקה כמרחק החשוך מהאור מליטא היהודית שעל סיפורה אנחנו גדלים - לא הייתה קלה.

"בקובנה, נכון להיום, אין שום קהילה יהודית מסודרת הנותנת מענה לצרכים היהודיים", מדגישה רחלי. "יש רק מספר קטן של יהודים, ועוד כאלו שמחשיבים עצמם ליהודים אף שהם גויים מבחינת ההלכה. בית

הכנסת היחיד הקיים מתפקד בעיקר כמוזיאון. הוא פתוח לתפילה כמוזון רק בשבתות, וגם אז מגיעים אליו יהודים וכן גויים למפגש חברתי. אין מקווה טהרה אם כי כיום ברוך ד' הוא בשלבי בניה מתקדמים. אין שום מצרך מזון כשר, מלבד המטבח הכשר שהוקם למען הישראלים ומספק להם ארוחה מבושלת כשרה. הקהילה היהודית הקרובה ביותר מצויה בוילנה, מרחק שעה וחצי נסיעה מכאן".

משה ורחל שינפלד לא הרימו ידיים מול המצב המיידש. "הפעילות הראשונה שהתחיל בו בעלי היה שיעור תורה קבוע, מידי יום בשעות הערב. לפנינו הייתה כאן משפחה נוספת למשך מספר חודשים, ועד אז היה מגיע מרצה אורח פעם במספר חודשים, מוסר כמה הרצאות וחזר ארצה. לא היה להם את המגע היומיומי עם היהדות ועם יהודים שומרי מצוות".

1...

"אנחנו בהחלט מרגישים תוצאות. לאט לאט האור שבה מחזיר אותם, מעורר את הנשמה היהודית המבקשת, הצמאה. כאן בקובנה, אין להם את התקשורת העניינית, המסיתת נגד היהדות ונושאי דגלה שהייתה להם בארץ. כאן הם רחוקים מהפוליטיקה, ולכן יש להם יותר פתיחות לשמוע ולקבל. מדהים לגלות איזו השפעה יש לאכילת המזון הכשר עליהם. הלב נעשה פתוח יותר, והאטימות סרה לאט לאט".

פסח ופתח

נקודת המפנה בהקמת 'קהילת הישראלים' הייתה בפסח.

איזה שינוי יכול לחולל לילה אחד של ליל הסדר?

משה: "אם השבת היא השיא של כל השבוע, פסח וליל הסדר הם השיא של החגים. בליל הסדר, ההשתתפות הייתה וגם המשיכה להיות קרוב למאה אחוז מהסטודנטים הישראלים, פלוס בני משפחה רבים. חשוב להבין, שהסטודנטים האלה היו רחוקים מהיהדות עוד בארץ. הם הגיעו לכאן למשך חמש, שש או שבע שנים רצופות, מתוך ידיעה ברורה שאין כאן שום סממן יהודי, ואפילו אוכל כשר אין - לא היה, למיטב ידיעתם. הם באו לכאן בידיעה שהלימודים נערכים בימות השבת וחגי ישראל כמו ביום חול.

דווקא כאן, כל כך רחוק מהבית, הם נחשפים מקרוב לראשונה למשפחה יהודית, לשבת יהודית, לחגים יהודיים אמיתיים, ולדו שיח לבבי על יופיה של היהדות.

בליל הסדר אני יושב יחד איתם סביב השולחן הערוך, לפני כל אחד מונחים שלוש מצות וסימני הקערה בקטן, ואנחנו פשוט אומרים יחד איתם את כל ההגדה. אני כמעט לא מסביר או מפרש, אלא אני נותן להגדה לעשות את שלה... אנו קוראים ביחד, שרים ביחד, מברכים יחד, שותים ארבע כוסות ביחד, אוכלים את מצת המצוה ביחד האוירה המיוחדת, החגיגית והמרוממת, ושערי השמיים הפתוחים בליל השימורים, מרימים את כולם טפח מעל לקרקע, בתחושה של חרות אמיתית מהשעבוד לחומר ולגשם בו הם שקועים".

בפסח האחרון, השלישי במספר, הגעתם כנראה כבר לשיא של כל הזמנים.

"חג הפסח תשע"ה, בשונה משנים קודמות, היה מאכזב מבחינה כמותית.

"לא משיגים! מצרכי מזון כשרים אין להשיג בכל קובנה. האספקה אלינו ולמטבח הכשר של פטרונו, נערכת בעיקר מלונדון ומהונגריה - שם ישנם מחסנים של מצרכים כשרים בכשרות מהדרין.

כשאנחנו נתקעים בבית בלי חלב או גבינה אין שום אפשרות לרדת למכולת הקרובה ולקנות, צריך לחכות עד למשלוח הבא. החלב הוא חלב עמיד, כך הוא מחזיק מעמד לאורך זמן. לחם - אני אופה מדי יום חמישי עבור כל השבוע. כך גם עושה האופה במטבח של המועדון היהודי.

ביצים טריות היו עבורנו אתגר, כי הביצים המקומיות הן חומות בלבד, שזה אומר דם בכל ביצה שניה, ובינתיים נאלצנו להשיג ביצים מאנגליה הרחוקה. רק לפני זמן קצר גילינו ספק שייבא עבורנו ביצים לבנות, ללא דם, קראנו להן 'ביצים יהודיות'... במשך החיפושים אחרי הביצים הציע לנו ספק אחד שאם נתחייב לרכוש 800 ביצים בכל חודש, הוא יקים לול תרנגולות עבורנו.. זה יהיה ללא ספק יהיה 'הלול היהודי'...

ואם היום יום הוא משימה, ארועים מיוחדים הם אתגר יוצא דופן. משה: "בננו הקטן נולד בתחילת שנת הלימודים של שנת תשע"ה. הלידה הייתה אמורה להיות שבועות ספורים אחרי תחילת שנת הלימודים. עשינו כל מאמץ כדי שהלידה תהיה בליטא ואף לערוך שם את הברית, ולשם כך תכננו לקצר את משך החופשה בישראל וחיפשונו כרטיסי טיסה בחברה שתסכים להטיס אותנו במצב כזה. בעקבות אילוצים מסוימים הדבר לא התאפשר. מאוד לא היה לנו קל עם ביטול התוכנית, רצינו מאוד לחזור לליטא, אך בליט ברירה רק אני נסעתי כדי לפתוח שם את השנה והייתי 'על הקו' שבין ליטא - לישראל.

בזמן עריכת הברית, הבנו מדוע הקדוש ברוך הוא עיכב אותנו בארץ: לרך הנימול היה במקום של הברית כלי דם, שעל פי הגדרת המוהל הוא 'נדיר מאוד'. מוהל רגיל לא יכול לבצע ברית בכזה מצב, אלא הוא קורא מיידית למוהל מומחה ומקצועי. המוהל שהיה לנו הוא אחד מגדולי המומחים, והוא אמר לנו, שאם היינו מביאים לליטא מוהל רגיל - היו שתי אפשרויות: או שהוא לא היה מל את הילד עקב הסכנה, וכך היינו צריכים מייד להטיס מוהל אחר - שספק אם היה מגיע ביום השמיני. או שהוא היה מל את הילד בלי לשים לב למצב הנדיר, והילד היה יכול להיות בסכנת חיים.

הקדוש ברוך הוא סידר שנתעכב בישראל, וכך יכולנו למול את הילד ביום השמיני עם המוהל הכי מומחה לו היינו זקוקים!"

היו אתנו בליל הסדר סטודנטים באופן יחסי, משום שחג הפסח יצא במקביל לחגא מקומי שבעקבותיו הייתה חופשה מהלימודים למשך שבוע. חלק מהסטודנטים שבו ארצה כדי לחגוג את החג יחד עם בני משפחותיהם, אולם רבים מאוד מהם נצלו את החופשה לטיול ברחבי אירופה.

הלב שלי נצבט מכך שרבים מהם לא יחגגו את החג כהלכתו, עם כל ההחמצה העתידית הכרוכה בכך.

אבל דווקא בגלל שהיינו כאן קבוצה קטנה יחסית, ליל הסדר היה מדהים ומרגש באופן מיוחד. כולם השתתפו בליל הסדר מתחילתו ועד סופו. בשונה מפעמים קודמות בהן היו יותר סטודנטים אבל היה קשה 'להשתלט' על כולם, השנה הזאת הייתה ממש מיוחדת.

לרבים מהם זו הייתה הפעם הראשונה בחייהם בה הם ערכו ליל סדר שלם כהלכתו - מ'קדש' ועד סוף 'נרצה'. כל מי שהשתתף קיים את כל מצוות הלילה. כולם שתו ארבע כוסות, כולם אכלו כזית מצה, כולם אמרו יחד את ההגדה, שרנו ביחד את השירים. והיה אווירה ממש מרוממת.

בסוף הלילה, ניגש אלי סטודנט ואמר: 'משה, תדע לך שזו הפעם הראשונה בחיי שאני חווה ליל סדר כהלכתו, והתחושה שלי שזו לא תהיה הפעם האחרונה!' איחל לעצמו.

לפני מספר ימים, ניגש אלי אותו סטודנט ובפיו בקשה: 'הטעם המתוק של ליל הסדר בשנה שעברה עדיין נשמר בפה שלי, ואני רוצה לחוות השנה שוב את אותה חוויה. אני מסיים השנה את הלימודים, ואני רוצה שתיצור חוויה כזאת חזקה שאקח אותה איתי לכל החיים, ואעביר אותה הלאה לילדי, כשאזכה...' "

ואיפה הילדים?

להיות משפחה יהודית קובנאית כמעט יחידה, זו הרגשה מרוממת, אבל כשפורטים אותה לפרוטות יומיומיות היא מאתגרת לא מעט.

רחל: "ההתמודדות הראשונה והחשובה, שהולכת וגדלה ברוך ד', היא שאלת החינוך של הבנים שלנו. איך מוצאים חיידר לשני הילדים היחידים שמעוניינים בו בכל קובנה? הפתרון שמצאנו הוא: HOME SCHOOL חיידר בייתי לשני ילדים מחולק לשתי כיתות. עד לפני מספר חודשים ניהלו את ה'הום סקול' משפחה מקסימה עם שני ילדים בגילאי הילדים שלנו, שהגיעו לכאן לתקופה, ונכון לעכשיו, מנהל ומבצע אותו זוג אחר, מיוחד במינו, ללא ילדים עדיין, שהגיע אף הוא מישראל, ובביתם לומדים שני הבנים שלנו. כשהמלמד - הרב'ה הוא כמובן הבעל. הלימוד כולל כל מה שילד בגילם לומד פה בארץ או בכל מקום בעולם חומש, משנה וגמרא - לגדול בן השמונה, חומש ומשנה - לבן השש, ושניהם ביחד: נביא, הלכה, חשבון וכו'.

הכלל אצלנו: ב'הום סקול' כמו בכל חידר רגיל - אין חיסורים או אחורים בלי סיבה. שיעורי הבית (אם יש) מוכנים תמיד, ואפילו על מבחנים וציונים איננו מוותרים... כשהקטן שלנו בן השנה וחצי (יליד קובנה) יגדל - יצטרף גם הוא בעזרת ד' 'לחידר' של אחיו."

ואגב, אל תשכחו שאם אין חיידר אין חברים ואין משחקי חצר. בקובנה ברוב השנה כמעט ואין אפשרות לצאת החוצה כדי לשחק, עקב הקור או הקיפאון ולכן המשימה היא להעסיק בין כותלי הבית שלושה ילדים מלאי מרץ...

אם אין קמח אין תורה, כידוע. אבל בקובנה לא רק התורה היא לא ממש מובנית מאליה, גם הקמח...

איך משיגים מוצרים כשרים אם אין קהילה יהודית?

"אנחנו בהחלט מרגישים תוצאות. לאט לאט האור שבה מחזיר אותם, מעורר את הנשמה היהודית המבקשת, הצמאה. כאן בקובנה, אין להם את התקשורת העוינת, המסיתה נגד היהדות ונושאי דגלה שהייתה להם בארץ"

כשאתה צריך למסור שיעור אתה צריך לישוט היטב בסוגיה הנלמדת. אתה לא יכול לתת לאחרים מה שאין בך. אתה לא יכול להסביר ולדון על מצוות התורה ויסודות היהדות, אם לך עצמך זה לא מספיק ברור. המעמד הזה דורש מאיתנו לחזק קודם כל את עצמנו.

אני בעצמי מגלה שוב ושוב עד כמה התורה נותנת מענה לכל שאלה ובכל תקופה. הבורות היא מדהימה, אך הצימאון שלהם מדהים עוד יותר. הסטודנטים מגיעים אלי עם דילמות ושאלות לא פשוטות ובכל פעם מחדש אני חש איך בסייעתא דשמיא מגיעה אלי התשובה עבורם. 'מד' מענה לשון' - כפשוטו ובמוחש.

ישנו סיפור מדהים שמבטא בשבילי יותר מכל את תפקידי כאן. מסופר על רבי ישראל סלנטר, שהגיע למסעדה וביקש כוס תה. הוא קיבל, ואיתה גם דרישת תשלום מופרזת. התפלל רבי ישראל, והמלצר הסביר שהתשלום כולל גם את המקום, השירות הניקיון ועוד. 'וכשאתה שותה לך כוס מים או תה כמה אתה משלם?' - הפנה רבי ישראל שאלה למלצר.

'אני לא משלם מאומה כי אני המלצר' - השיב. רבי ישראל התפעל מן התשובה ואמר לתלמידיו - מי שמקבל על עצמו את תפקיד המלצר - מזכה הרבים בעולמו של הקב"ה, לא מחייבים אותו לשלם מאומה. כשעושים את התפקיד באמת ובאמונה, זוכים לחוש את הסייעתא דשמיא וההשגחה הפרטית לאורך כל הדרך.

כל אחד במקומו - יכול לבחור אם להיות מלצר בעולמו של הבורא ולזכות את הרבים, או לקוח - אורח".

רבני שלוחי דרבנן

יש מהפכות מדהדות למרחק. מהפכת קובנה היהודית היא מזהן השני. בשקט, מתחת לראדר, מתרחשת בקובנה מהפכה יהודית אמיתית. הסטודנטים מבקשים להניח תפילין, להתפלל, להכיר את השבת, תחילה דרך סעודות השבת, שנערכות בחכמה וברגישות על ידי משה, ואחר כך בלימוד הלכותיה.

"גם הילדים שלנו תורמים הרבה לסעודות השבת", מוסיפה רחלי את חלקם של ילדי שינפלד. "הבן השני, בן השש אומר לכולם (כשבעים איש) "ווארט" לפרשת השבוע. בזמן שנוחר בין תפילות שחרית לסעודה הילד הגדול, בן השמונה, מוסר להם שיעור קצר בגמרא אותה הוא לומד עכשיו. והם המומים כל שבת מחדש מהידע היהודי שלו.

כשהתחילו להכיר אותנו 'מבפנים', בביקורים תכופים ובשיחות אישיות, הם היו מלאי הערכה לגלות איך חיה ומתפקדת משפחה שומרת תורה ומצוות. ההכרות שלהם אתנו מורידה ברוך ד' באחוזים גבוהים מאוד את מספר נושאי התערובת. כיום יש לנו כבר קהילה עם כמה זוגות נשואים, תוצרת קובנה אך על פי דת משה וישראל. מתוך הקבוצה, עוד שני זוגות שבעלי יסדר להם קידושין בקיץ הקרוב בעזרת ד' ויש כמה זוגות בדרך להחלטה...

תשעים אחוז מהסטודנטים הישראלים שלומדים כאן, מחוברים חזק ל'מועדון היהודי' והוא משמש כביתם השני. הם מגיעים לשיעורים ולהרצאות, מגיעים לסעודות שבת ולארוחות במשך השבוע, ללמוד בחדרי הלימוד שבנינו עבורם, וזה מחזיק ומקשר אותם לעם שלנו, כפשוטו".

חוץ מהסיפוק מדברים משה ורחלי שיפלד על העידוד מגדולי התורה למשימה.

משה: "לפני מספר שבועות הגעתי לישראל במיוחד כדי להיפגש עם הרה"ג משה שפייר שליט"א יחד עם יו"ר ארגון 'נפש יהודי' הרב אליהו אילני הי"ו, כדי לדון עמו בנושאים שעל הפרק. קיבלתי את ברכתו, הכוונתו והדרכתו. בסיום הפגישה הוא אמר לי: 'חזק ואמץ. דע לך שאתה שלוחי דרבנן'. אני יודע שמרן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן שליט"א אומר לכל העוסקים בקרוב בכל מיני פניות נידחות בעולם שהם 'רבני שלוחי דרבנן'. כל אלה לקחתי כצידה לדרך המלווה אותי כל השנים כאן".

מלבד כל אלו, מי שמתקדם מהמשימה הציבורית הוא לא רק ציבור הסטודנטים הישראלים בקובנה, אלא גם בני משפחת שינפלד.

משה: "אני רואה בתפקיד בין היתר גם הזדמנות לגדילה וצמיחה אישית.